

ДЖЕРЕЛОЗНАВЧІ СТУДІЇ

УДК 94(477.83)“15”:[930:911]:336.22(088.27)

РЕЄСТРИ ПОБОРОВОГО ПОДАТКУ У ПОЛЬСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ: ПРОЦЕС ЗБОРУ ПОДАТКУ ТА ІНФОРМАТИВНІСТЬ ДОКУМЕНТІВ (на прикладі поборового реєстру Львівської землі Руського воєводства 1552 р.)

Богдан СМЕРЕКА

*Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства
імені М. С. Грушевського НАН України*

вул. Винниченка, 24, м. Львів, 79008, Україна, тел.: (032) 235-73-02

Проаналізовано поборовий реєстр Львівської землі Руського воєводства 1552 року і відтворено перебіг процесу проведення ревізії. Збір поборового податку не здійснювався через обхід комісарів поселень старства – найімовірніше, власники майнових комплексів самі передавали комісарам інформацію про матеріальні та демографічні ресурси у підпорядкованих їм маєтностях разом із зібраними коштами. Підраховано кількість зафіксованих у документі населених пунктів (673, з них 649 сіл, 23 міста та 1 передмістя) та населення, яке в них мешкало, здійснено порівняльний аналіз демографічних параметрів Львівської землі з іншими адміністративними одиницями Польської Корони станом на другу половину XVI ст. Зокрема, загальна кількість мешканців Львівської землі та Жидачівського повіту становила 84322 осіб або 7 осіб на 1 кв. км. За цими параметрами Львівська земля займала одне з останніх місць серед адміністративних одиниць Польської Корони.

Ключові слова: фіскальні джерела, поборові реєстри, Львівська земля, історична географія, історична демографія.

Джерела фіскального характеру відіграють важливу роль у процесі вивчення вітчизняної економічної та соціальної історії у ранньомодерний період. Подібні документи укладали з ініціативи монарха королівські комісари, аби уточнити розмір матеріальних та людських ресурсів на певній адміністративно-територіальній одиниці, що давало змогу встановити величину затребуваного податку. Це були єдині демографічні джерела ранньомодерного часу до появи метричних книг.

Одним із різновидів фіскальних джерел є реєстри поборового податку – документи, у яких за адміністративним (у XVII ст. – за алфавітним) принципом подавався перелік населених пунктів певної територіальної одиниці, з яких здійснювалося стягування одноразового податку (побору) для королівської казни. На відміну від кварти, яка збиралася лише з королівщин, поборовий податок стягували з усіх населених пунктів, незалежно від форми власності, саме тому поборові реєстри, на відміну від інших різновидів фіскальних джерел (люстрацій та господарських інвентарів), містили перелік усіх існуючих населених пунктів.

Ця інформація дає змогу відтворити адміністративно-територіальний устрій, що існував на час укладання документа, з'ясувати розміри окремих територіальних одиниць, імена їх власників, підрахувати кількість місцевого населення. Джерельну вартість поборових реєстрів вивчали здебільшого польські дослідники: Ірена Гейшторова¹, Зенон Гульдон², Кристина Гурска³, Генрик Люлевич⁴, Анна Ляшук⁵, Владислав

¹ Gieysztorowa I. Źródła i szacunki w badaniach osadnictwa i demografii Polski XVI i XVII w. // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*. – Warszawa, 1962. – Т. 10. – № 3–4. – S. 575–593; Gieysztorowa I., Zaboklicka A. Rejestry poborowe Mazowsza z XVI w. // *Ibidem*. – 1955. – Т. 3. – № 2. – S. 338–355, 800–801;

Палуцький⁶, Вітольд Сенкевич, Єжи Сенковський⁷ тощо. Публікацією найінформативніших їх зразків займалися Адольф Павиньський⁸, Александр Яблоновський⁹, Стефан Інґлот¹⁰, Казімеж Пшибось¹¹, Здзіслав Будзинський¹² тощо. Реєстри димів, що у 1629 р. замінили поборові реєстри¹³, вивчали українські фахівці-ранньомодерники: Олена Компан¹⁴ та Микола Крикун¹⁵, а також їх польські колеги – Збігнєв Анусік¹⁶ та Анна Філіпчак-Кочур¹⁷.

Gieysztorowa I. Zmiany gospodarczo-społeczne wsi mazowieckiej w XVI w. w świetle sumariuszy poborowych // *Przegląd Historyczny*. – Warszawa, 1958. – Т. 49. – № 2. – С. 236–249, 437–438.

² Guldon Z. Źródła i metody szacunków liczebności ludności żydowskiej w Polsce w XVI–XVIII wieku // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*. – Warszawa, 1986. – Т. 34. – № 2. – С. 249–263.

³ Górská K. Przyczynek do krytyki rejestrów poborowych z XVI wieku // *Studia Źródłoznawcze. Commentationes*. – Warszawa, 1957. – Т. 1. – С. 185–190.

⁴ Sienkiewicz W., Lulewicz H. Rejestry podatkowe Wielkiego Księstwa Litewskiego z lat 1637–1717 // *Przegląd Historyczny*. – Warszawa, 1981. – Т. 72. – № 1. – С. 111–118.

⁵ Laszuk A. Szlachta w województwie krakowskim w świetle rejestrów pogłównego z 1662 r. // *Przegląd Historyczny*. – Warszawa, 1988. – Т. 79. – № 3. – С. 425–456; Ejsudem. Struktura własności ziemskiej w województwie krakowskim na podstawie rejestrów pogłównego z 1662 r. // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*. – Warszawa, 1993. – Т. 41. – № 3. – С. 401–420.

⁶ Pałucki W. Uniwersały poborowe z 1563 r. // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*. – Warszawa, 1966. – Т. 14. – № 4. – С. 519–533.

⁷ Senkowski J. Zachowane rejestry pogłównego 1590 roku // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*. – Warszawa, 1970. – Т. 18. – № 3. – С. 403–425.

⁸ Pawiński A. *Źródła dziejowe*. – Warszawa, 1883. – Т. 12: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Т. 1. Wielkopolska; Ibidem. – Warszawa, 1883. – Т. 13... Т. 2. Wielkopolska; Ibidem. – Warszawa, 1886. – Т. 14... Т. 3. Małopolska; Ibidem. – Warszawa, 1886. – Т. 15... Т. 4. Małopolska; Ibidem. – Warszawa, 1895. – Т. 16... Т. 5. Mazowsze.

⁹ Jabłonowski A. *Źródła dziejowe*. – Warszawa, 1908. – Т. 17, cz. 1: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Т. 6, cz. 1. Podlasie; Ibidem. – Warszawa, 1909. – Т. 17, cz. 2... Т. 6, cz. 2. Podlasie; Ibidem. – Warszawa, 1910. – Т. 17, cz. 3... Т. 6, cz. 3. Podlasie; Ibidem. – Warszawa, 1902. – Т. 18, cz. 1... Т. 7, cz. 1. Podlasie; Ibidem. – Warszawa, 1903. – Т. 18 cz. 2... Т. 7, cz. 2. Ziemie ruskie. Ruś Czerwona; Ibidem. – Warszawa, 1889. – Т. 19... Т. 8. Ziemie ruskie. Wołyń i Podole.

¹⁰ *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629* / oprac. S. Ingot. – Wrocław, 1956; *Rejestr poborowy województwa lubelskiego: (powiat lubelski i urzędowski z r. 1626, ziemia lukowska z r. 1620)* / pod red S. Ingota. – Wrocław, 1958; *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1680: wraz z aneksem miast według rejestru z roku 1655* / pod red S. Ingota. – Wrocław, 1959.

¹¹ *Rejestr poborowy ziemi sanockiej z 1640 roku* / oprac. K. Przyboś. – Przemyśl, 1998; *Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1674 roku* / wyd. K. Przyboś. – Przemyśl, 2000.

¹² *Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1628 roku* / wyd. Z. Budzyński. – Przemyśl, 1997; *Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1651 roku* / wyd. Z. Budzyński. – Przemyśl, 1997; *Rejestr poborowy ziemi sanockiej z 1655 roku* / red. Z. Budzyński. – Przemyśl, 1998; *Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1658 roku* / wyd. Z. Budzyński. – Przemyśl, 2000.

¹³ Відповідне рішення шляхта ухвалила на звичайному сеймі, що проходив у січні–лютому 1629 р. Про його перебіг детальніше див.: Filipczak-Kocur A. *Sejm zwyczajny z roku 1629*. – Warszawa, 1979.

¹⁴ Компан О. До питання про заселеність України в XVII ст. // *Український історичний журнал*. – Київ, 1960. – № 1. – С. 65–77.

¹⁵ Крикун М. Подимні реєстри XVII ст. як джерело // *Третя Республіканська наукова конференція з архівознавства та інших спеціальних історичних дисциплін. Друга секція: Спеціальні історичні дисципліни*. – Київ, 1968. – С. 69–98; Його ж. Подимні реєстри першої і початку другої половини XVIII ст. // *Історичні джерела та їх використання*. – Київ, 1972. – Вип. II / відп. ред. В. Г. Сарбей. – С. 69–79; Його ж. Реєстри димів Правобережної України останньої чверті XVIII століття // *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. – Львів, 1999. – Т. ССХХХХVIII: Праці Історично-філософської секції. – С. 515–553.

¹⁶ Anusik Z. Struktura społeczna szlachty braclawskiej w świetle taryfu podymnego z r. 1629 // *Przegląd Historyczny*. – Warszawa, 1985. – Т. 76. – № 2. – С. 233–253.

¹⁷ Filipczak-Kocur A. *Skarb koronny za Zygmunta III Wazy*. – Opole, 1985; Ejsudem. *Skarb koronny za Władysława IV: 1632–1648*. – Opole, 1991.

Аналіз інформативності подібного виду джерел здійснено на прикладі реєстру поборового податку Львівської землі та Жидачівського повіту 1552 р.¹⁸ Оригінал розглянутого документа міститься у фонді Архіву Коронного Скарбу Головного архіву давніх актів у Варшаві¹⁹. Реєстр займає 65 сторінок, з них 48 присвячено населеним пунктам Львівської землі, 14 – поселенням Жидачівського повіту. На трьох сторінках подано перелік сіл загородової шляхти (*villae nobilis pauperis*).

Реєстр укладено у формі таблиці, де кожному інформаційному гаслу відповідає окремих стовпець. Усього стовпців сім: *Villae* (Села); *Cmethones* (Кметі); *Agri tab[ernae]* (Ґрунти у володінні корчми); *Popones* (Священики); *Tab[ernae] mal[tum]* (Солод для корчем)*; *Mol[endine] val[ny]k* (Водяні млини); *Mol[endine] mal[tum]* (Солод, змелений у млинах). Таким чином, ці дані ілюструють кількість податково спроможного населення досліджуваних теренів – кметів, священиків та мельників. Разом названі соціальні групи становили кількісну більшість не лише на селі, а й у містечках з яскраво вираженою аграрною специфікою. Такими були фактично усі міста Львівської землі та Жидачівського повіту за винятком Львова.

Зліва від стовпця *Villae* укладачі зазначали також день проведення збору податку в окремому населеному пункті. Ця інформація дає змогу відтворити перебіг збору податку.

Аналіз поборового реєстру здійснено за принципом побудови самого документу – за стовпцями, зліва направо. Насамперед, зважаючи на датування збору податку в окремих поселеннях, можемо констатувати, що попри вказівку у поборовому універсалі про приурочення сплати податку до релігійного свята Успіння (Вознесіння) Діви Марії (15 серпня), мешканці окремих сіл зробили це раніше, ніж зазначена дата²⁰. Активна фаза збору податку тривала майже три місяці і закінчилася 28 жовтня стягненням побору з села Зіболки (Жвк ЛО). Окремо у селі Смільно (Брд ЛО), а також у Залізцівському ключі²¹ побор було сплачено 10 січня 1553 р.

Сам документ укладали одразу кілька комісарів, які одночасно виїздили зі Львова в різні напрямки Львівської землі. Процес збору, на нашу думку, виглядав так. Урядовці обходили село за селом лише тоді, коли поселення перебувало у володінні місцевої “гніздової” шляхти. Якщо населений пункт входив до складу великого комплексу,

¹⁸ Рішення про проведення ревізії ухвалили 5 квітня цього ж року на Пьотрковському сеймі (лютий – квітень 1552 р.) і видали відповідний поборовий універсал (повний текст див.: *Volumina Legum*. – Petersburg, 1859. – Т. 2. – С. 9–11).

¹⁹ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Archiwum Skarbu Koronnego, Dz. I, sygn. 19, k. 165v – 198. Оригінал (мікрофільм: Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАУЛ), к. 8, оп. 1, од. зб. 20).

* Скорочення *mal* сумнівно чи можна потрактувати як *malmatica* – сорт вина, яким активно торгували у Львові грецькі купці. Хоч мальвазія згадувалася в поборовому універсалі 1552 р. серед алкогольних напоїв, виробництво і реалізацію яких обкладали чоповим податком, вона не продавалася у сільських корчмах, до того ж незрозумілим в такому разі видавалося б скорочення *mol*. (очевидно – *molendinae mal*).

²⁰ Вишнівчик (Прм ЛО; 05.08), Цуцилівці (Ждч ЛО; 06.08), Рогізно (Ждч ЛО; 12.08), Шоломинь (Ждч ЛО; 13.08).

²¹ До ключа, згідно з документом, окрім міста Залізці (зараз смт, Збр ТО) входили села: Береста (тепер – Підберізці, Збр ТО), Білоголови (Збр ТО), Вертелка (Збр ТО), Кам'янка (місцезнаходження невідоме), Мильно (Збр ТО), Мшанець (Збр ТО), Носівці (Збр ТО), Пеляшівці (тепер – Плесківці, Збр ТО; за реєстром 1578 р. – у Галицькій землі), Ратиці (Збр ТО), Тростяничок (тепер Тростянець, Збр ТО), Чистопади (Збр ТО), а також Банюнин (місцезнаходження невідоме, село з аналогічною назвою знаходиться в КБЗ ЛО) (Див.: Jablonowski A. *Źródła dziejowe...* – Т. 18, cz. 1... Т. 7, cz. 1. Ziemie ruskie. Ruś Czerwona. – С. 87).

жителі (як показує датування) сплачували побор в один день²². Ймовірно, комісарам було достатньо прибути в адміністративний центр комплексу, де зібрані кошти ревізорам передавав його власник.

Варто зауважити, що збір податку проводили незалежно від того, чи це був будній, чи святковий день (*див.* Табл. 1). Поряд із цим було чимало днів, коли податок не було зібрано з жодного населеного пункту²³ – лише чотири із вказаних днів припадали на неділю і два на релігійне свято*.

05.08	пт	1	28.08	нд	14	13.09	вт	13	29.09	чт	10
06.08	сб	1	29.08	пн	21	14.09	ср	4	02.10	нд	1
12.08	пт	1	30.08	вт	11	15.09	чт	3	03.10	пн	1
13.08	сб	1	31.08	ср	18	16.09	пт	26	05.10	ср	5
15.08	пн	1	01.09	чт	20	17.09	сб	20	08.10	сб	1
16.08	вт	39	02.09	пт	31	18.09	нд	3	09.10	нд	1
17.08	ср	7	03.09	сб	5	19.09	пн	3	10.10	пн	2
18.03	чт	4	04.09	нд	28	20.09	вт	9	11.10	вт	3
19.08	пт	12	05.09	пн	13	21.09	ср	3	12.10	ср	5
20.08	сб	12	06.09	вт	8	22.09	чт	13	14.10	пт	1
22.08	пн	6	07.09	ср	9	23.09	пт	5	15.10	сб	1
23.08	вт	10	08.09	чт	6	24.09	сб	16	20.10	чт	4
24.08	ср	16	09.09	пт	12	25.09	нд	3	22.10	сб	2
25.08	чт	8	10.09	сб	19	26.09	пн	8	23.10	нд	1
26.08	пт	22	11.09	нд	7	27.09	вт	3	28.10	пт	1
27.08	сб	5	12.09	пн	16	28.09	ср	16	10.01	вт	14

Таблиця 1. Календар проведення поборової акції 1552–1553 рр.*

²² За один день вдалося зібрати податок з усіх населених пунктів таких королівських доменів, як Долинське (26 серпня; 1 місто і 7 сіл) та Яворівське (1 вересня; 1 місто і 12 сіл) староства, а також приватних комплексів: Бережанського ключа (10 вересня; 1 місто і 10 сіл), Гологірського ключа (31 серпня; 1 місто і 11 сіл), Залізцівського ключа (10 січня; 1 місто і 12 сіл), Комарнівського ключа (13 вересня; 1 місто і 7 сіл), Поморянського ключа (29 вересня; 1 місто і 8 сіл), Соколівського ключа (26 вересня; 1 місто і 7 сіл), Ходорівського ключа (28 вересня; 1 місто і 14 сіл).

²³ Збір податку не проводили 7–11 серпня (неділя, понеділок, вівторок, середа, четвер), 14 серпня (неділя), 21 серпня (неділя), 30 вересня і 1 жовтня (п'ятниця, субота), 4 жовтня (вівторок), 6–7 жовтня (четвер, п'ятниця), 13 жовтня (четвер), 16–19 жовтня (неділя, понеділок, вівторок, середа), 21 жовтня (п'ятниця), 24–27 жовтня (понеділок, вівторок, середа, четвер).

* У серпні традиційними католицькими святами є такі: Матері Божої Сніжної (5 серпня, п'ятниця; зібрано податок з 1 села); Преображення Господне (6 серпня, субота; 1 поселення); Св. Вавринця (10 серпня, середа; не проводилося); Успіння Богородиці (15 серпня, понеділок; 1 поселення); апостола Варфоломія (24 серпня, середа; 16 поселень); Матері Божої Ченстоховської (26 серпня, п'ятниця; 21 поселення). У вересні: Народження Матері Божої (8 вересня, четвер; 6 поселень); Воздвиження Чесного Хреста (14 вересня, середа; 4 поселення); Св. Станіслава Костки (18 вересня, неділя; 3 поселення); Св. ап. Матвія (21 вересня, середа; 3 поселення); Св. архистратигів Михаїла, Гавриїла і Рафаїла (29 вересня, четвер; 10 поселень). У жовтні: Св. еванг. Луки (18 жовтня, вівторок; не проводилося); Свв. ап. Симона і Юди Тадея (28 жовтня, п'ятниця; 1 поселення).

* Всього 585 населених пунктів.

Усього було зібрано побір з 673 населених пунктів²⁴, з них – 649 власне села, 23 міста та 1 передмістя. Таким чином, за густиною мережі населених пунктів Львівська земля, як і Руське воєводство загалом, займала низькі позиції серед воєводств Польської Корони. Однак, як видно з Таблиці 2, аналогічні параметри на Волині та Поділлі (території, спустошені методичними набігами татар) були ще нижчими – іншими словами, густина заселення монархії поступово знижувалася із заходу на схід.

Воєводство	Площа (кв. км)	Число міст	Число сіл	Число поселень	Кількість поселень на 100 кв. км	Кількість кв. км на 1 село	Кількість кв. км. на 1 місто
Великопольща							
Іновроцлавське	2709.04	10	291	301	11.11	9.3	270.904
Калішське	15305	88	1869	1957	12.79	8.19	173.92
Познанське	14976.5	62	1313	1375	9.18	11.4	241.56
Мазовія							
Мазовецьке	23016	68	4515	4583	19.9	5.1	338.47
Плоцьке	4304	16	1115	1131	26.3	14.6	268.4
Равське	6173	23	942	965	15.6	6.55	268
Малопольща							
Краківське	20043	73	2504	2577	12.9	8	274.56
Люблінське	10220.5	34	663	697	6.82	15.42	300.603
Сандомирське	25790	108	2951	3059	11.9	8.43	238.8

²⁴ Зауважимо, що в документі деякі населені пункти, ймовірно, згадані двічі або й більше разів. Перевірити, чи справді йде мова про повторний збір податку з того ж поселення, чи це окремих населених пунктів з аналогічними найменуванням, вдається не у всіх випадках. Практика повторного стягнення податку з одного й того ж населеного пункту була поширеною для подібних ревізій – у першу чергу це стосувалося тих населених пунктів, які перебували в руках кількох приватних власників. У нашому реєстрі по кілька разів згадано такі поселення – за алфавітом: Банюнин (КБз ЛЮ), Бориничі (Ждч ЛЮ), Голинь (Ржн ІФО), Гошів (Длн ІФО), Городище (Ждч ЛЮ), Дубинка, Задвір'я (Бск ЛЮ), Зелів (Явр ЛЮ), Малехів (не існує), Межиріччя (Ждч ЛЮ), Нагірці, Новосілки, Новосільці, Підбережжя (Болехівська міська рада ІФО), Поріччя, Пчани (Ждч ЛЮ), Сваричів (Ржн ІФО), Сороки (Пст ЛЮ), Сулятичі (Ждч ЛЮ). Куликів також згадано двічі, щоправда, одного разу власне як Куликів (власність Одновських), іншого разу як Бош (власність Свірзьких). Під такою назвою містечко відоме з XV ст. (AGZ. – Т. V. – № L. – S. 66; Lu[dw]ik Dz[iedzicki]. Kulików // *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich.* – Warszawa, 1883. – Т. IV. – S. 864; AGAD, ASK, Dz. I, sygn. 19, k. 168v, 171v. Оригінал. Мікрофільм: ЦДІАЛ, к. 8, оп. 1, од. зб. 20).

Воєводство	Площа (кв. км)	Число міст	Число сіл	Число поселень	Кількість поселень на 100 кв. км	Кількість кв. км на 1 село	Кількість кв. км. на 1 місто
Королівство Прусія							
Поморське	12981		1242			10.45	
Русь							
Белзьке	8467.355	18	459	477	5.63	18.447	470.409
Волинське	37857.24	68	1633	1701	4.493	23.18	556.72
Підляське	8861.138	26	1304	1330	15	6.795	340.813
Подільське	17742.17	37	650	687	3.872	27.3	479.52
Руське	51059.173	145	2892	3037	5.948	17.655	352.132
<i>Галицька земля</i>	14282.286	51	571	622	4.355	25.013	280.045
<i>Львівська земля (за Яблоновським)</i>	11782.886	33	804	837	7.10	14.655	357.057
<i>Львівська земля (за реєстром 1552 р.)</i>	11782.886	23	649	672	5.70	18.155	512.299
<i>Перемиська земля</i>	12037.927	28	745	773	6.42	16.158	429.926
<i>Сяноцька земля</i>	3774.604	13	371	384	10.17	10.174	290.354
<i>Холмська земля</i>	9181.47	20	401	421	4.585	22.896	459.0735

Таблиця 2. Мережа міст та сіл у воєводствах Речі Посполитої²⁵.

²⁵ *Atlas historyczny Polski. Mazowsze w drugiej połowie XVI wieku* / pod red. W. Pałuckiego. – Warszawa, 1973. – Cz. II: Komentarz, indeksy. – S. 75, 76, 82; *Atlas historyczny Polski. Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku* / pod red. H. Rutkowskiego. – Warszawa, 2008. – Cz. II: Komentarz, indeksy. – S. 68, 82; *Atlas historyczny Polski. Województwo sandomierskie w drugiej połowie XVI wieku* / pod red. W. Pałuckiego. – Warszawa, 1993. – Cz. II: Komentarz, indeksy. – S. 75, 82; Jabłonowski A. *Źródła dziejowe...* – T. 17, cz. 2... T. 6, cz. 2. Podlasie. – S. 48, 53; Ibidem. – T. 18, cz. 2... T. 7, cz. 2. Ziemie ruskie. Ruś Czerwona. – S. 73, 81; Ibidem. – T. 19... T. 8. Ziemie ruskie. Wołyń i Podole. – S. 15, 25, 26; Pawiński A. *Źródła dziejowe...* T. 12... T. 1. Wielkopolska. – S. 63, 67; Ibidem. – T. 14... T. 3. Małopolska. – S. 20, 23.

За співвідношенням кількості т. зв. “великих сіл” (поселень, де проживало понад 200 осіб, іншими словами, 34 і більше кметів) Львівська земля посідала доволі високе місце. Великими селами тут, за нашими підрахунками, на момент укладення реєстру було 71 поселення²⁶ (10,5 % від загальної їх кількості). Нижчим цей рівень був у Мазовії (7.6 %; окремо по воєводствах: Мазовецьке – 7.1 %, Плоцьке – 5.6 %, Равське – 12.7 %²⁷). Дещо вищим він був у сусідньому Краківському воєводстві (11.3 %²⁸).

За структурою власності зафіксовані в реєстрі поселення в основному належали до шляхти (522 населених пункти), значно менше було королівських поселень (76). Нарешті, 42 поселення перебували у володінні духовних ієрархів та орденів, 7 – у власності львівських райців, а 25 – у змішаній власності. Якщо подібні пропорції розподілу поселень за власністю між трьома основними землевласниками (король – шляхта – духовенство) були притаманні й іншим воєводствам Речі Посполитої (див. Табл. 3), то присутність такої значної міської власності було рідкістю для королівства. Щодо Львова, це явище можна пояснити специфікою локації самого міста. Більшість міських сіл було засновано саме на переданих місту від короля Казимира III у 1356 та 1368 рр. ста франконських ланах (Велике Голоско у 1404 р., Замарстинів у 1386 р., Клепарів у 1430 р.²⁹, Кульпарків у 1425 р.³⁰). Угіддя ж села Сихів придбали львівські райці³¹.

²⁶ Сокільники (Пст ЛО; 50 кметів, арк. 166), Солонка (Пст ЛО; 58, арк. 166), Жиравка (тепер Жирівка, Пст ЛО; 34, арк. 166 зв.), Руське Дмитре (тепер Дмитре, Пст ЛО; 51, арк. 167), Піски (Пст ЛО; 40, арк. 167), Красів (Пст ЛО; 46, арк. 167), Добрянні (Мкл ЛО; 42, арк. 167), Туринка (Жвк ЛО; 48, арк. 167 зв.), Батягичі (КБз ЛО; 80, арк. 169), Желдець (КБз ЛО; 34, арк. 169), Рясне (у межах Львова; 34, арк. 169 зв.), Мальчиці (Явр ЛО; 69, арк. 169 зв.), Задвір'я (Бск ЛО; 40, арк. 170), Пикуловичі (Пст ЛО; 42, арк. 170), Зашків (Жвк ЛО; 51, арк. 170), Чишки (Пст ЛО; 37, арк. 170), Глібовичі (тепер Великі Глібовичі, Прм ЛО; 60, арк. 170 зв.), Винники (тепер місто у межах Львова; 48, арк. 171), Підберізці (Пст ЛО; 49, арк. 171), Вербів (Брж ТО; 56, арк. 171 зв.), Нараїв (Брж ТО; 73, арк. 172 зв.), Конохи (Кзв ТО; 66, арк. 172 зв.), Паньківці (Брд ЛО; 45, арк. 173), Ожидів (Бск ЛО; 45, арк. 173), Черниця (Брд ЛО; 49, арк. 173), Коношків (Брд ЛО; 46, арк. 174), Кадлубиська (тепер Лучківці, Брд ЛО; 36, арк. 174), Ясенівці (тепер Ясенів, Брд ЛО; 37, арк. 174), Кути (Бск ЛО; 35, арк. 174 зв.), Мокротин (Жвк ЛО; 40, арк. 175), Жовтанці (КБз ЛО; 82, арк. 175 зв.), Давидів (Пст ЛО; 45, арк. 176), Ценів (Кзв ТО; 42, арк. 176 зв.), Пшемсько (місцезнаходження невідоме; 34, арк. 175 зв.), Волове (Прм ЛО; 34, арк. 177), Желехів Великий (тепер Великосілки, КБз ЛО; 41, арк. 178), Чехи (тепер Лугове, Брд ЛО; 37, арк. 178), Бранці (Бринці-Загірні або Бринці-Церковні, Ждч ЛО; 36, арк. 178 зв.), Горожанна Велика (Мкл ЛО; 48, арк. 179), Дев'ятники (Ждч ЛО; 39, арк. 179), Дусанів (Прм ЛО; 34, арк. 180–180 зв.), Звенигород (Пст ЛО; 46, арк. 182), Чемеринці (Прм ЛО; 36, арк. 182 зв.), Родатичі (Грд ЛО; 63, арк. 185 зв.), Добростани (Явр ЛО; 59, арк. 185 зв.), Стариська (тепер Старичі, ЛО; 41, арк. 185 зв.), Верещиця (Явр ЛО; 50, арк. 185 зв.), Тучапи (Грд ЛО; 53, арк. 186), Чернилява (Явр ЛО; 36, арк. 186), Язів Старий (тепер Старий Яр, Явр ЛО; 61, арк. 186 зв.), Скварява (тепер Стара Скварява, Жвк ЛО; 38, арк. 186 зв.), Дідилів (КБз ЛО; 38, арк. 187), Новосілля (тепер Новосілки-Гостинні, Смб ЛО; 34, арк. 187), Грімне (Грд ЛО; 71, арк. 187), Хлопи (тепер Переможне, Грд ЛО; 40, арк. 187 зв.), Колодуби (Мкл ЛО; 37, арк. 187 зв.), Тулиголови (Грд ЛО; 35, арк. 188), Великий Любін (тепер смт, Грд ЛО; 50, арк. 188 зв.), Доляни (Ргт ІФО; 40, арк. 189 зв.), Надіїв (Длн ІФО; 43, арк. 191), Струтин (тепер Верхній або Нижній Струтин, Ржн ІФО; 39, арк. 191), Дідушичі (тепер Великі Дідушичі, Стр ЛО; 60, арк. 191 зв.), Гніздичів (Ждч ЛО; 46, арк. 193), Ляховичі (тепер Зарічне або Подорожне, Ждч ЛО; 60, арк. 193), Жиравка (тепер Жирова, Ждч ЛО; 38, арк. 193), Рожнятів (тепер смт, Ржн ІФО; 37, арк. 194), Чолгани (тепер Міжрїччя, Болахівська міська рада ІФО; 43, арк. 194 зв.), Григорів (Ргт ІФО; 39, арк. 195 зв.), Добрянні (місцезнаходження невідоме; 35, арк. 196), Болахів (Болахівська міська рада ІФО; 44, арк. 196), Тисів (Болахівська міська рада ІФО; 50, арк. 196).

²⁷ *Atlas historyczny Polski. Mazowsze w drugiej połowie XVI wieku...* – Cz. II. – S. 86.

²⁸ *Atlas historyczny Polski. Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku...* – Cz. II. – S. 82.

²⁹ Могитич Р. Передмістя самоврядного Львова у першій половині XVII століття // *Вісник Інституту “Укрзахідпроектреставрація”*. – Львів, 2003. – Чис. 13. – С. 33; Фелонюк А. Правовий статус і

Воєводство	Власність					Джерело
	Королівська	Шляхетська	Духовна	Міська	Змішана	
Волинське (лише міста)	4.4	91.2	4.4	0	0	ŽD 19, с. 16
Краківське	18.5	59.2	22.3	0	0	АНР Krak, с. 92
Мазовія (Мазовецьке, Плоцьке, Равське)	6.5	84.5	9	0	0	АНР Maz, с. 88
Львівська земля	11.31	77.68	6.25	1.04	3.72	
Підляське	19.4	78.3	2.3	0	0	ŽD 17.2, с. 52
Подільське (лише міста)	18.9	75.7	5.4	0	0	ŽD 19, с. 16
Поморське	31.6	42.9	16.1	8.7	0.6	Mikulski, с. 44
Сандомирське	19.6	62.1	18.3	0	0	АНР Sand, с. 111

Таблиця 3. Структура землеволодіння (у %) у воєводствах Речі Посполитої (друга половина XVI ст.)³².

Загальна кількість кметів, подана у стовпці *Cmethones*, становить 12437 осіб. Якщо брати за основу множник 6, як середню кількість осіб, що жили під одним дахом (цим коефіцієнтом послуговуються чимало фахівців з історичної демографії – історики Олена Компан³³ і Цезарій Кукльо³⁴, економіст Михайло Птуха³⁵), припускаючи, що один власник володів одним домом і де, окрім нуклеарної сім'ї, проживали окремі представники інших поколінь родини та комірники, загальна кількість селян –

просторова локалізація нерухомої власності на передмістях Львова XVIII ст. // *Історична топографія і соціотопографія України*. – Львів, 2006. – С. 372.

³⁰ Lu[dwik] Dz[iedzicki]. Kulparków // *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. – Warszawa, 1883. – Т. IV. – С. 868.

³¹ 1507 р. половину села придбали у Яна і Петронелії Сокільницьких за 200 гривень, 1509 р. другу половину придбали у Яна Яцимирського за ту ж суму (див.: Lu[dwik] Dz[iedzicki]. Sichów // *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. – Warszawa, 1889. – Т. X. – С. 477).

³² *Atlas historyczny Polski. Mazowsze w drugiej połowie XVI wieku...* – Cz. II (АНР Maz); *Atlas historyczny Polski. Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku...* – Cz. II (АНР Krak); *Atlas historyczny Polski. Województwo sandomierskie w drugiej połowie XVI wieku...* – Cz. II (АНР Sand); Mikulski K. *Osadnictwo wiejskie województwa pomorskiego od połowy XVI do końca XVII wieku*. – Toruń, 1994; Jablonowski A. *Zródła dziejowe...* – Т. 17, cz. 2... Т. 6, cz. 2. Podlasie (ŽD 17.2); Ibidem. – Т. 19... Т. 8. Ziemie ruskie. Wołyń i Podole (ŽD 19).

³³ Компан О. До питання про заселеність України в XVII ст. ... – С. 71; Ї ж. *Міста України в другій половині XVII ст.* – Київ, 1963. – С. 53–55.

³⁴ Kuklo C. *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*. – Warszawa, 2009. – С. 80.

³⁵ Птуха М. *Очерки по истории статистики в СССР*. – Москва, 1955. – С. 159.

74 622 осіб. Додавши до цього кількість мешканців Львова разом з приміськими селами (у документі не зазначену³⁶) станом на другу половину XVI ст. – 7 тис. осіб³⁷, отримаємо 81 622 осіб. Також документ зафіксував 356 священнослужителів, а серед об'єктів господарського значення – 95 млинів. Якщо припустити, що один млин перебував у власності одного господаря, а у кожного священника була своя родина, то загальна кількість мешканців Львівської землі та Жидачівського повіту становила 84 322 осіб або 7 осіб на 1 кв. км. За цими параметрами Львівська земля вкотре займала одне з останніх місць серед адміністративних одиниць Польської Корони – їй, знову ж таки, “поступалося” лише Поділля (*див.* Табл. 4).

Воєводство	Чисельність населення	Площа (кв. км)	Густина населення	Джерело
Великопольща				
Іновроцлавське	40400	2709.04	14.9	ŻD 14, с. 15
Калішське	220600	15305	14.4	ŻD 14, с. 15
Познанське	204000	14976.5	13.6	ŻD 14, с. 15
Мазовія				
Мазовецьке	376485	23016	16.4	ŻD 16, с. 36
Плоцьке	105804	4304	24.6	ŻD 16, с. 36
Равське	107154	6173	17.4	ŻD 16, с. 36
Малопольща				
Краківське	210821	20043	10.5	ŻD 14, с. 41
Люблінське	82164	10220.5	8	ŻD 19, с. 73
Сандомирське	226590	25790	8.8	ŻD 14, с. 41
Русь				
Волинське	293780	37857.24	7.8	ŻD 19, с. 73
Подільське	97736	17742.17	5.5	ŻD 19, с. 73

Таблиця 4. Густина населення у воєводствах Речі Посполитої (друга половина XVI ст.)³⁸.

³⁶ Варто зауважити, що, окрім Львова з навколишніми селами, ревізори не зафіксували кметів у наступних населених пунктах: м. Щирець (тепер смт, арк. 167), м. Дунаїв (тепер село, Прм ЛЮ, арк. 169), м. Бош (ймовірно, тепер м. Куликів, Жвк ЛЮ, арк. 171 зв.), м. Гологори (тепер село, Злч ЛЮ, арк. 171 зв.), м. Бережани (Брж ТО, арк. 176), м. Куропатники (тепер село, Брж ТО, арк. 176 зв.), с. Бібрка (Прм ЛЮ, арк. 179 зв.), м. Золочів (Злч ЛЮ, арк. 183 зв.), с. Шанів (тепер Женів, Злч ЛЮ, арк. 184 зв.), м. Жидачів (Ждч ЛЮ, арк. 190), м. Ходорів (Ждч ЛЮ, арк. 190 зв.), м. Долина (Длн ІФО, арк. 190), м. Соколів (не існує, арк. 191 зв.).

³⁷ Капраль М. Демографія Львова XV – першої половини XVI ст. // *Львів: історичні нариси*. – Львів, 1996. – С. 69.

³⁸ Pawiński A. *Źródła dziejowe...* – Т. 14... Т. 3. Małopolska (ŻD 14); Ibidem. – Т. 16... Т. 5. Mazowsze (ŻD 16); Jabłonowski A. *Zródła dziejowe...* – Т. 19... Т. 8. Ziemie ruskie. Wołyń i Podole (ŻD 19).

Таким чином, фіскальні документи ранньомодерного періоду служать цінним джерелом для з'ясування демографічних параметрів на окремо взятій території. На прикладі поборового реєстру Львівської землі та Жидачівського повіту можна порохувати кількість поселень різних форм власності станом на середину XVI ст., приблизну кількість мешканців цих адміністративних одиниць та об'єкти інфраструктури, а також з'ясувати, яким чином виглядав процес стягнення поборового податку та створення відповідного документа.

Збір поборового податку не здійснювали через обхід комісарів усіх поселень староства. Ймовірніше за все, власники комплексів самі передавали комісарам інформацію про матеріальні та демографічні ресурси у підпорядкованих їм маєностях разом із зібраними коштами. Для цього королівські урядники виїздили у центри адміністративно-територіальних одиниць (городових староств, великих волостей та ключів). Саме так за доволі короткий термін (три місяці) вдалося зібрати податок із майже 700 міст та сіл Львівської землі та Жидачівського повіту.

Вибір дати початку збору податку, приурочений у поборовому універсалі до релігійного свята Успіння Богородиці (15 серпня), був не випадковим. У цей час закінчували збір урожаю зернових, що було основним джерелом доходу королівських та приватних маєностей. Саме в цей час власники комплексів та селяни мали найкращу можливість оцінити результати посівної і водночас сплатити податок.

Аналізуючи подану в документі інформацію про кількість кметів, вказані міста і села, можна стверджувати про відносно невисокий рівень заселеності Львівської землі і Жидачівського повіту, що зрештою було притаманно усім східним воєводствам Польської Корони, а після 1569 р. – Речі Посполитої. Низький демографічний потенціал цієї частини монархії був прямим наслідком негативного впливу зовнішнього фактору, ворожих набігів кримських та буджацьких татар, волохів тощо. Поряд із цим слід зауважити, що Львівська земля мала чимало великих поселень з населенням понад 200 осіб (понад 10 %; показник, притаманний центральним воєводствам Речі Посполитої). Більшість цих поселень знаходилась у західній частині Львівської землі і порівняно мало страждала від нападів.

Вжиті скорочення:

Брд – Бродівський район
Брж – Бережаський район
Бск – Буський район
Грд – Городоцький район
Длн – Долинський район
Ждч – Жидачівський район
Жвк – Жовківський район
Збр – Зборівський район
Злч – Золочівський район
ІФО – Івано-Франківська область
КБз – Кам'яно-Бузький район

Кзв – Козівський район
ЛО – Львівська область
Мкл – Миколаївський район
Прм – Перемишлянський район
Пст – Пустомитівський район
Ржн – Рожнятівський район
Смб – Самбірський район
Стр – Стрийський район
ТО – Тернопільська область
Явр – Яворівський район

Список використаної літератури

1. Капраль М. Демографія Львова XV – першої половини XVI ст. // Львів: історичні нариси. – Львів, 1996.
2. Компан О. До питання про заселеність України в XVII ст. // Український історичний журнал. – Київ, 1960. – № 1. – С. 65–77.
3. Компан О. Міста України в другій половині XVII ст. – Київ, 1963.
4. Крикун М. Подимні реєстри XVII ст. як джерело // Третя Республіканська наукова конференція з архівознавства та інших спеціальних історичних дисциплін. Друга секція: Спеціальні історичні дисципліни. – Київ, 1968. – С. 69–98.
5. Крикун М. Подимні реєстри першої і початку другої половини XVIII ст. // Історичні джерела та їх використання. – Київ, 1972. – Вип. II / відп. ред. В. Г. Сарбей. – С. 69–79.
6. Крикун М. Реєстри димів Правобережної України останньої чверті XVIII століття // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1999. – Т. ССXXXVIII: Праці Історично-філософської секції. – С. 515–553.
7. Могитич Р. Передмістя самоврядного Львова у першій половині XVII століття // Вісник Інституту “Укрзахідпроектреставрація”. – Львів, 2003. – Чис. 13.
8. Птуха М. Очерки по истории статистики в СССР. – Москва, 1955.
9. Фелонюк А. Правовий статус і просторова локалізація нерухомої власності на передмістях Львова XVIII ст. // Історична топографія і соціотопографія України. – Львів, 2006.
10. Anusik Z. Struktura społeczna szlachty braclawskiej w świetle taryfu podymnego z r. 1629 // Przegląd Historyczny. – Warszawa, 1985. – Т. 76. – № 2. – С. 233–253.
11. Atlas historyczny Polski. Mazowsze w drugiej połowie XVI wieku / pod red. W. Pałuckiego. – Warszawa, 1973. – Cz. II: Komentarz, indeksy.
12. Atlas historyczny Polski. Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku / pod red. H. Rutkowskiego. – Warszawa, 2008. – Cz. II: Komentarz, indeksy.
13. Atlas historyczny Polski. Województwo sandomierskie w drugiej połowie XVI wieku / pod red. W. Pałuckiego. – Warszawa, 1993. – Cz. II: Komentarz, indeksy.
14. Filipczak-Kocur A. Sejm zwyczajny z roku 1629. – Warszawa, 1979.
15. Filipczak-Kocur A. Skarb koronny za Władysława IV: 1632–1648. – Opole, 1991.
16. Filipczak-Kocur A. Skarb koronny za Zygmunta III Wazy. – Opole, 1985.
17. Gieysztorowa I. Zmiany gospodarczo-społeczne wsi mazowieckiej w XVI w. w świetle sumariuszy poborowych // Przegląd Historyczny. – Warszawa, 1958. – Т. 49. – № 2. – С. 236–249, 437–438.
18. Gieysztorowa I. Źródła i szacunki w badaniach osadnictwa i demografii Polski XVI i XVII w. // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. – Warszawa, 1962. – Т. 10. – № 3–4. – С. 575–593.
19. Gieysztorowa I., Żaboklicka A. Rejestry poborowe Mazowsza z XVI w. // Ibidem. – 1955. – Т. 3. – № 2. – С. 338–355, 800–801.
20. Górska K. Przyczynek do krytyki rejestrów poborowych z XVI wieku // Studia Źródłoznawcze. Commentationes. – Warszawa, 1957. – Т. 1. – С. 185–190.
21. Guldon Z. Źródła i metody szacunków liczebności ludności żydowskiej w Polsce w XVI–XVIII wieku // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. – Warszawa, 1986. – Т. 34. – № 2. – С. 249–263.

22. Jabłonowski A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1889. – T. 19: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 8. Ziemie ruskie. Wołyń i Podole.
23. Jabłonowski A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1902. – T. 18, cz. 1: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 7, cz. 1. Podlasie.
24. Jabłonowski A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1903. – T. 18 cz. 2: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 7, cz. 2. Ziemie ruskie. Ruś Czerwona.
25. Jabłonowski A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1908. – T. 17, cz. 1: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 6, cz. 1. Podlasie.
26. Jabłonowski A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1909. – T. 17, cz. 2: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 6, cz. 2. Podlasie.
27. Jabłonowski A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1910. – T. 17, cz. 3: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 6, cz. 3. Podlasie.
28. Kukło C. Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej. – Warszawa, 2009.
29. Laszuk A. Struktura własności ziemskiej w województwie krakowskim na podstawie rejestrów pogłównego z 1662 r. // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*. – Warszawa, 1993. – T. 41. – № 3. – S. 401–420.
30. Laszuk A. Szlachta w województwie krakowskim w świetle rejestrów pogłównego z 1662 r. // *Przegląd Historyczny*. – Warszawa, 1988. – T. 79. – № 3. – S. 425–456.
31. Lu[dwik] Dz[iedzicki]. Kulików // *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. – Warszawa, 1883. – T. IV. – S. 864.
32. Lu[dwik] Dz[iedzicki]. Kulparków // *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. – Warszawa, 1883. – T. IV. – S. 868.
33. Lu[dwik] Dz[iedzicki]. Sichów // *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. – Warszawa, 1889. – T. X. – S. 477.
34. Mikulski K. Osadnictwo wiejskie województwa pomorskiego od połowy XVI do końca XVII wieku. – Toruń, 1994.
35. Pałucki W. Uniwersały poborowe z 1563 r. // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*. – Warszawa, 1966. – T. 14. – № 4. – S. 519–533.
36. Pawiński A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1883. – T. 12: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 1. Wielkopolska.
37. Pawiński A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1883. – T. 13: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 2. Wielkopolska.
38. Pawiński A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1886. – T. 14: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 3. Małopolska.
39. Pawiński A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1886. – T. 15: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 4. Małopolska.
40. Pawiński A. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1895. – T. 16: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. T. 5. Mazowsze.
41. Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629 / oprac. S. Inglot. – Wrocław, 1956.
42. Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1680: wraz z aneksem miast według rejestru z roku 1655 / pod red S. Ingłota. – Wrocław, 1959.
43. Rejestr poborowy województwa lubelskiego: (powiat lubelski i urzędowski z r. 1626, ziemia łukowska z r. 1620) / pod red S. Ingłota. – Wrocław, 1958.
44. Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1628 roku / wyd. Z. Budzyński. – Przemyśl, 1997.

45. Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1651 roku / wyd. Z. Budzyński. – Przemysł, 1997.
46. Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1658 roku / wyd. Z. Budzyński. – Przemysł, 2000.
47. Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1674 roku / wyd. K. Przyboś. – Przemysł, 2000.
48. Rejestr poborowy ziemi sanockiej z 1640 roku / oprac. K. Przyboś. – Przemysł, 1998.
49. Rejestr poborowy ziemi sanockiej z 1655 roku / red. Z. Budzyński. – Przemysł, 1998.
50. Senkowski J. Zachowane rejestry pogłównego 1590 roku // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. – Warszawa, 1970. – T. 18. – № 3. – S. 403–425.
51. Sienkiewicz W., Lulewicz H. Rejestry podatkowe Wielkiego Księstwa Litewskiego z lat 1637–1717 // Przegląd Historyczny. – Warszawa, 1981. – T. 72. – № 1. – S. 111–118.
52. Volumina Legum. – Petersburg, 1859. – T. 2.

**LEVIES REGISTERS IN THE POLISH KINGDOM:
THE PROCESS OF TAX COLLECTION
AND INFORMATION VALUE OF THE DOCUMENTS
(case study of the levies register of Lviv land of Rus province in 1552)**

Bohdan SMEREKA

*Lviv Branch of the M. S. Hrushevskiy Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies of the
National Academy of Sciences of Ukraine
24 Vynnychenka Str., Lviv, 79008, Ukraine, tel.: (032) 235-73-02*

The article analyzes the levies register of Lviv land of Rus province in 1552 and reconstructs the process of revision. Commissaries did not visit all the starostwo settlements to collect the levies – most likely, the owners of property complexes themselves passed to the commissaries the information on demographic and material resources in the subordinate estates together with the collected funds. The number of settlements recorded in the document (673, including 649 villages, 32 towns, and 1 suburb) and their population were calculated; comparative analysis of demographic parameters of Lviv land and other administrative units of the Polish Crown as of the second half of the 16th century was conducted. In particular, the total number of inhabitants of Lviv land and Zhydachiv district was 84,322 people or 7 people per 1 square. km. By these parameters, Lviv land occupied one of the last places among the administrative units of the Polish Crown.

Keywords: fiscal sources, levies registers, Lviv land, historical geography, historical demography.

Стаття надійшла до редколегії 9.02.2015

Прийнята до друку 30.07.2015